

10. maj. 1836

AFSENDER

Martinus Rørbye

MODTAGER

Jørgen Hansen Koch

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Generel kommentar:

Brev nr. 72 på Rørbyes liste over afsendte breve 1834-37.

Afsendersted:

Zante

Modtagersted:

København

Omtalte personer:

Gottlieb Bindesbøll

H.W. Bissen

C.W. Eckersberg

Hermann Ernst Freund

Christian Hansen

G.F. Hetsch

Christian Frederik Holm

N.L. Høyen

Ida Koch, f. Wulff

J.L. Lund

Troels Lund

Jens Peter Møller

Gustav Eduard Schaubert

Nikitas Stamatelopoulos

Just Mathias Thiele

Bertel Thorvaldsen

Henriette Wulff

Arkivplacering:

Det kgl. Bibliotek, NKS 2335, 2°

TRANSSKRIFTION

Zante den 10de Mai 1836.

Den græske, og tyrkiske Reise er nu tilendebragt, det forekommer mig næsten alt som en Drøm at jeg har gjort den, og det er ikke saa besynderligt, naar man, som ved et Trylleslag paa éngang berøves Synet af Fustaneller og Turbaner, og paa alle Siider seer sig omgiven af siirlige europæiske Herrer. Et slet Bytte for en Kunstner, de afgive intet Stof for Maleriet, man gidder neppe seet paa dem, da man derimod med sand Glæde betragter den simpleste Tyrk eller Græker, som en smuk Gjenstand for Kunsten. Jeg veed ikke, hvad Indtryk Bortreisen fra hiine Lande har gjort paa Dem kjære Her Etatsraad; men det veed jeg: at mit Ophold der, har været mig noget af det behageligste paa min heele Reise; thi overalt at see sig vel modtaget, overalt at finde riigeligt Stof for at tegne eller male, det er en saare behagelig Maade at tilbringe Tiiden paa; og hvad Nyttens angaar, da tror jeg, at man først har den, naar man føler sig vel oplagt; Studie og Flid er den største Glæde, man udover begge næsten uden at viide deraf; thi det Interresante i Gjenstanden henriver. – Hvor gjerne havde jeg ikke længere dvælet i disse Lande, og med hvormegen Nytte ville jeg ikke ogsaa med Lethed kunne have besøgt Egypten, hvortil jeg havde den største Lyst; men Pengene, og den stærke Pest om Sommeren der, dette var ene hvad der holt mig tilbage: havde jeg strax ved min Ankomst til Grækenland haft de Penge, som jeg seenere modtog, da var min Plan bleven ganske anderleedes; jeg havde da, først paa Efteraaret gaaet til Egypten, derfra over Jerusalem gjennem Lille-Asien til Constantinopel, hvor jeg ogsaa ville have profiteret mere, da Kulden der, da maatte have været forbi; og, naar jeg da, derfra var tagen tilbage til Grækenland, ville jeg endda før den stærke Varme have kunnet tegnet, hvad jeg har. Men Skjæbnen har villet det anderleedes, jeg bøjer mig ydmygt for dens Magt, ja, takker oven i Kjøbet, thi jeg har besøgt hiine Lande, og har endnu baade min Næse og mine Øren ubeskaarne; om Øjnene vil jeg slet ikke tale, de have overalt været tilfredse. – Dog førend jeg gaar viidere i mit Skriverie, maae jeg ret takke Dem meget for Deres godhedsfulde Brev af 19de Januar, som jeg i Athen modtog, tillige med den deri indesluttede Vexel, den 3die Martz; ogsaa maae jeg beede Dem, at takke Professor Eckersberg¹ og Justitsraad Holm² fordi de saa net havde tænkt paa mig. Hvor kjærkommen Deres Brev var mig, kan jeg ikke siige Dem, De vil kunne slutte Dem dertil, naar jeg siiger Dem, at det var det Eneste, jeg under mit heele Ophold i Grækenland modtog fra Hjemmet; thi ikke engang Deres andet Brev med Seconda-Vexelen ankom, det maae formodentlig være gaaet samme Vei, som alle de tabte

Breve fra min Familie. Det var mig høist ubehageligt, jeg levede i den fulkomneste Uvidenhed om Alt, ved Deres Brev, blev •2• det anderleedes, og det glædede mig ret inderligt at see, at min Fraværelse ikke har forandret Deres Velvillie mod mig, jeg kan ikke noksom takke Dem derfor kjære Her Etatsraad. Er man ogsaa nok saavel iblant Fremmede, bliver dog altid den Deeltagelse man finder i Hjemmet, det dyrebareste; jeg skatter denne høit; thi jeg er ingen Zigeuner, der mit heele Liv kunne finde Tilfredsstillelse ved at drage fra Sted til andet. – Dog nu, vil jeg tage mig den Frihed, med et Par Ord at siige Dem, hvad jeg har foretaget mig i den senere Tiid: Efter min Tilbagekomst fra Constantinopel maatte jeg endnu opholde mig en rum Tiid i Athen, da Deres Brev endnu ikke var ankommen, jeg ville have været slet i Knibe for Penge, havde jeg ikke haft troe Venner i Bygningsdirector Schaubert,³ og vor Landsmand C: Hansen,⁴ der ganske stod mig bie. Det er Held, naar man træffer det saaledes i et fremmed Land, og endmere naar Menneskene ere af den Slags som disse to; hvad Arcitecturen angaar have de her alt virket meget til det Bedre, og mere ville de kunde gjøre, vis ikke de forkjerte Anskuelser af Kunst og Administration allevegne laae Hindringer i Veien; de ere unægtelig de to første Arcitecter der, og Alt ordentligt udgaar fra Dem; imidlertid ere de begge misfornøiede med deres Stilling, jeg troer Hansen vente gjerne hjem, vis han kunne have Haab om en eller anden arcitectonisk Post; skulle en saadan blive leedig, da ville De vist ikke anbefale nogen uduelig vis De tænkte paa Hansen; hans nu tilendebragte Myntbygning er den smukkeste og solideste, der er opført i Athen; det er meget, at han med aldeles uøvede Haandværkere har kunnet frembragt Noget saadant. Men, hvad mig angaar, da sad jeg i Athen ventende efter Pengene fra Dem, og efter Urolighedernes Ophør i Rumelien; jeg kunne dog umulig forlade Landet uden først at have seet noget af det Indre; men Sagernes Stilling der tillod ingen Reise. Endelig blev det bedre, og vi begave os paa Veien, besøgte Teben, Livadia, Delfi, Negropont, kort, hvor vi troede at finde Noget.⁵ Det var en Udflugt af noget over 14 Dage, og lønnede den vel de mange Besværligheder, som De veed, Reiserne i Grækenland føre med sig; altid til Hest, altid sove i Klæderne paa det blotte Gulv under et aabent Tag, eller paa Marken, Uleiligheden med selv at forskaffe sig, og tilberede sine Fødemidler kunne let betage Lysten til at see sig om; men for mig var alt dette meget morsomt, og jeg saae og lærte paa den Reise meget, som jeg havde været uvidende om, da jeg endnu var i Athen. Opholdet i Chalcis var mig især interessant, der traf jeg igjen Tyrker, jeg har Forkjærlighed for Nationen, siden jeg lærte den at kjende i Constantinopel, og Chalcis mindede mig i det Smaa om hiin Stad, da

den har Noget tilfælles i Beliggenheden, og endnu pranger med nogle Moskeer og Minarets. Men en Caffé, efter ægte gl: janitschar Mode, i det Indre af Staden stak mig især i Øjnene; for Juveler har jeg maaske ikke den rigtige Sands; thi den Stue, saa tilrøget som den var, havde, med dens originale Besøgen[de] noget særdeles Tilløkkende for mig; havde jeg haft en Diamant, kunne jeg ikke have skattet den, som det glædede mig, at sidde der, med Beenene overkors blant de andre Tyrker; thi kun disse besøgte Stedet, indtil jeg indfant mig, som en ligesaa stor Beundrer deraf. Der var Stof til at tegne, siældent saae man i Constantinopel Saadant, da Alt hvad der minder om Janitscharerne, er ødelagt eller forbuden; men her trives det endnu under cristelig Beskyttelse, og der leve fleere Tyrkere, der ifølge Omstændigheder siden Krigen ikke mere tør vende tilbage. Jeg blev snart bekjent med dem alle, da jeg i de faae Dage jeg var i Chalcis •3• ofte indfant mig blant dem, og det, at jeg [kunne tegne] Mennesker gav mig megen Anseelse, de ere, hvad Kunsten angaar ganske som Børn, [jeg] havde ofte min Ulykke med dem; thi det var ikke nok, at de gennemrodede heele min Portefeulle, naar jeg var i Cafféen, men møtte jeg dem paa Gaden, da ville de igjen have fat deri, for at see denne, eller hiin, som jeg havde tegnet, jeg passede derfor, at have saa faae Tegninger [som] muligt i Mappen, da de just ikke handler godt dermed, og at nægte dem at see, gaar ikke an, naar [det var] om at gjøre at holde gode Miner med dem, og have dem til Venner; thi som saadanne ere de fortræffelige, og viide ingen Grændser for deres Artighed; men alt skeer paa den rolige Maade, der udmærker dem fremfor den mere slebne Græker. – Da Reisen i Rumelien var tilende, opholdt jeg mig kun kort i Athen, men blev paa en Maade nødt dertil, da det netop var den græske Kirkes Paaske, og under disse Høitideligheder umuligt at finde Leilighed til Egina; thi didhen begave vi os fra Athen. At see Paaskefesten i Grækenland var ogsaa ret interessant, da den saa ganske afviiger fra den romersk-catolske Kirkes, mig forekom det, som man hos Grækerne finder meget mere af den Bibelske Aand; Salget af Paaske-Lammene var meget originalt, enhver Familie maae have i det minste Et, og dette nyde de om Midnat, naar Præsten i Kirken har hævet Fasten. Der fant mange pudseerlige Seener Sted med disse Lam, hvoraf der var en uhyre Mængde; der vare komne Hyrder fra alle Kanter i Landet til Byen med deres unge Hjorder, og at gaae omkring at see paa disse Mennesker og Dy, var vel Umagen værd. Allevegne var der Kjøbmandsseener, og var Salget sluttet, efter megen Snak frem og tilbage, da bemægtigede Ejeren sig sine Varer, kastede det paa Ryggen eller tog det under Armen for at være det hjem, liigemeget om han var en fornem eller simpel Mand, han skammede sig ikke ved selv at

bære sit Paaskelam; Held ham! vis det ikke løb fra ham paa Veien; thi dette saae jeg noglegange, og det var over all Maade pudseerligt. Lammet søgte flux tilbage til sine Kammerater, og var disse langt borte i en anden Gade, da falt mere end een græsk Dreng, der tjenstvillig vilde gribe Dyret, og Ejeren var ikke den Siste blant de Forfølgende, Tanken om Tabet af den deilige Steeg drev ham med Lynets Fart afsted. – Af en ganske anden Natur var Proseccionen med Kristi døde Legeme Skjærtorsdag Aften og Nat, den leedsagedes af heele Præsteskabet, og at en uhyre Menneske-Masse; hver Andægtig bærer et Lys i Haanden, og til den smykkede Baare strømmer Folket for om muligt at bære; de ansee dette, som en hellig Handling, og det var ved Gud næsten gaaet mig liigesaa; thi det Heele havde virkelig en ægte religiøs Aand, der endmere forøgedes, da man seer den inderligste Andag hos Alle, der ikke blot ere af den simplere Klasse; men ogsaa Folkets første Mænd. En smuk Koral-Musik ledsagede Præsternes og Folkets Sang; det havde Intet modbydeligt at see Symbolet, det lille Barn paa Baaren, omgivet af Blomster og Lys. – Dog, De har maaske alt faaet for meget af disse mine Beskrivelser, og da De vel ogsaa har seet Alt dette selv, havde det vel været bedre, slet ikke at begynde derpaa; men, De veed hvordan det gaar, naar man skriver Breve, idet minste er det Tilfælde med mig, at jeg gjerne fortæller Alt, hvad der har interesseret mig, jeg forglemmer derfor ofte, at det ikke altid paa samme Maade kan interessere Andre. Men Papiret maa være fult, De skal ikke betale Postpenge for et tomt Blad, og tillader Deres Tiid Dem ikke selv at læse dette, da tænker jeg, at en anden cristelig Sjæl, maaske tager sig deraf og fortæller Dem Hovedindholdet; jeg tænker at Frøken Jette⁶ for gammelt Bekjentskabs Skyld ikke vil vægre sig derfor, vis Deres gode Frue⁷ ikke har Tiid, eller ikke kan læse denne slette Skrift. Men jeg har været i Mega-Spileon det kan jeg dog ikke undlade at fortælle før jeg slutter. Efter et Ophold af nogle Dage paa Egina, hvor jeg saae hvad der var af antique Sager; thi jeg fandt der Intet for mig stort at tegne toge vi over Epidaurus til Nauplion. Der traf jeg igjen Nicias,⁸ den noksom bekjente Helt; i Athen havde jeg lært [ham] med fleere af de græske Høvdinger at kjende; men han, fremfor Nogen af [de an]dre synes jeg især godt om; han har Noget saare godmodigt og liigefremt i sit Væsen, og veed man [ikke h]vad Land han er [fra] skulle man vist nok ikke slutte sig til, at han var en af Grækenlands tapreste Mænd, Tyrkernes Skræk; saa fordringsløst er heele hans Væsen. Ham har jeg at takke for at have gjort Reisen i Morea endnu langt behageligere end jeg gjorde den i Rumelien; thi han medgav os Recomendations Breve til de anseeteste Mænd hvor vi kom frem, og vel mærkede jeg paa deres Adfærd, at vi vare vel anskrevne,

og af den Rette. Man havde det forud for paa Reisen i Rumelien, at vi nu allevegne blev indlogeret hos velhavende Folk, og lærte der det private huuslige Liv at kjende, i steden for man ellers havde maattet tage tiltakke med hvor man kunde finde Plads, og De veed Her Etatsraad hvorledes de græske Khaner ere indrettede. Men jeg reiste nu herligt gjennem heele den nordlige Deel af Morea, da det udstadige Veir ikke tillod at gjøre en længere Vei: vi saae naturligviis underveis saa meget som muligt, hvoriblant ogsaa endeel antique Sager, og ankom endelig til Klosteret Mega-Spileon, hvorom jeg maae •2• tale et Par Ord: Som De veed har Tyrkerne med heele deres Magt ikke været istand til at erobre dette faste Punkt, saavel har ders Beliggenhed i Klippen, og de stridbare Præster skjøttet det; Alt er derfor der ganske, som i ældre Tiider og det heele Liv |er| ikke undergaaet nogen Forandring. Saare interessant var det saaledes i det Store at see Alt dette. Alt Bygningen imponerer ved dens Beliggenhed og Originalitet, men jeg glemte Alt dette for at see paa den caracteristiske Præster; skulle jeg nogensinde male Kristus og alle hans Disiple, og havde jeg Penge nok, da hentede jeg mine Folk fra dette Sted, det er ægte bibelske Figurer; men Judas kan jeg ikke erindre at have seet der, han kom man nok til at hente i Rom, jeg har seet flere af den Slags prægtige Hoveder der. Som det største Kloster i Grækenland havde 300 Munke der deres Bolig eller Tilhold, naar de kom fra deres Reiser i de græsk catolske Lande; men de fornemmere Præster der, leve mere hver for sig, og een af disse modtog strax os, da jeg overgav Nicita's Brev, N. havde i Krigen ikke bidraget lidt til at forsvare Klosteret, man havde derfor Forbilligheder mod ham, og gjerne viste de os Gjæstevenskab. Det originale Liv, jeg der et Par Dage førte, vil altid blive mig en interessant Erindring, Alt var orientalsk: vi sade paa Gulvet med Benene overkors og røg Tobak, og spiste i samme Stilling ved det lave Bord med Præsten, alle hans Rotter var mig noget ganske fremmed, og næsten •1• endmere besynderlig var Opvartningen; det var en underordnet Præst og en Novice, der besørgede dette. Besynderligt er det, at |Ideen om| de Gamles Ganymedes næsten synes at existere endnu idet, det altid udelukkende er overdraget een af Tjenerne at sørge for at Ingen mangler Viin. I Mega-Spileon var det Novicen, der knælende forrettede denne Tjeneste, og saaledes ganske mindede mig om Torvaldsen's⁹ Ganimed, kun at vor var iført den geistelige Dragt, og skjænkede overflødiger end hiin. Jeg kunde ikke være rigtigt med ved dette; thi den lille storskjægede Præst drak uforholdsmæssig Meget efter hans Væxt; Bindsbøll¹⁰ synes den første Aften at være mest i hans Yndest, da han kunde bedre tømme sit Glas; meg jeg vant Alt den følgende Dag, da jeg begynte at tegne; da kunne jeg gjerne have stilt dem

alle paa Hovederne, naar jeg havde sagt at det saaledes maatte være; thi de vare ganske som Børn, og glædede dem usiigelig naar de saae Noget der lignede et Menneske, eller andre dem bekjente Ting. Der havde været overmaade meget at tegne; men jeg maatte være fornøiet med det Lidet jeg fik, da vi ikke kunne opholde os lang Tiid. Der er en yderst original smukket Kirke, der ligesom Forhallen er ganske bemalet paa Vægene med Hellige og Bibelske Handlinger; men i Kirken var det næsten umuligt at see noget da Alt var tilrøget; i Hallen var dog endnu Noget tilbage, og da den var lysere kunde man bedre tegne der; i Kirken var det ganske umuligt, da den, indbygget i Klippegrotten ingen Dagslys har. – Jeg skiltes fra de vakkre; men høist uvidende Præster og Munke, som deres gamle Ven, og toge vi Veien over Vostiza til Patras, hvorfra vi ere komne hid, for at oppebie Dampskibet, der vil føre os til Ancona, hvor vi ville gjøre vor Quaraintaine. – Jeg har i mit Brev her ikke omtalt hvad jeg har bestilt i Grækenland; men en Deel Tegninger bringer jeg dog med mig, omenskjønt lan[g]t fra ikke saameget, som jeg havde ventet, Reiserne medtage en alt for uforholdsmæssig lang Tiid der i Landet, og tilmed har Veiret ikke altid været mig gunstig. – Mit Papir er fult, og jeg slutter med min Kompliment for Deres gode Familie, Frøken Jette ikke at forglemme, og hvad Dem selv angaar kjære Her Etatsraad, da er jeg Deres altid meget forbundne Tjener

Martinus Rørbye ●4●

Jeg maae beede Dem ret meget at hilse Professor Møller,¹¹ Freund,¹² Lund,¹³ Hetsch,¹⁴ Høyen¹⁵ Thile¹⁶ Bissen,¹⁷ Troels Lund;¹⁸ til Professor Ecersberg og Justitsraad Holm skal jeg skrive, naar jeg kommer til Italien. Det havde været min Agt, naar jeg kom til Rom i det minste at udføre et Malerie for at sende hjem; men nu veed jeg næsten ikke hvad det vil blive dermed, da jeg først kommer der saa silde, og at blive i Rom heele Sommeren dertil kan jeg ikke siige at have stor Lyst, da jeg maaske bedre paa Landet kan bruge Tiiden; imidlertid har jeg Tiiden for mig til Vintereren, og jeg tænker at tilbringe den i Rom med Nytte. Dog herom skal jeg længerehen tage mig den Frihed at underrette Etatsraaden om. Skulde det ikke genere Dem, da var De maaske saa god at lade min Moder vide at jeg fra Zante har tilskrevet hende, derfra skulle jeg dog ikke troe at noget Brev kunne gaae tabt til Hjemmet. Af Kunst er her paa Øen ikke andet end den afslørede Last, Basrelief af Torvaldsen.

---

¹ C.W. Eckersberg.

² Christian Frederik Holm.

KILDER TIL DANSK KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

³ Gustav Eduard Schaubert.

⁴ Christian Hansen.

⁵ Se dagbogen i dagene 21. marts til 3. april 1836.

⁶ Henriette Wulff.

⁷ Ida Koch, f. Wulff.

⁸ Nikitas Stamatelopoulos.

⁹ Bertel Thorvaldsen.

¹⁰ Gottlieb Bindsbøll.

¹¹ Jens Peter Møller.

¹² Hermann Ernst Freund.

¹³ J.L. Lund.

¹⁴ G.F. Hetsch.

¹⁵ N.L. Høyen.

¹⁶ Just Mathias Thiele.

¹⁷ H.W. Bissen.

¹⁸ Troels Lund.

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

